

ET SOCIALT OG ØKOLOGISK LIGEVEGTSSAMFUND - ET ALTERNATIVT ØKONOMISK FREMTIDSBILLEDE – Udkast 6.1.

Vi mennesker er kloge nok til at have skabt komplekse systemer og opnået en fantastisk produktivitet; vi er helt sikkert også kloge nok til at sikre, at alle får del i vores rigdom, og vi er helt sikkert også kloge nok til at forvalte den natur, vi alle er afhængige af, på en bæredygtig måde. /Donella Meadows

Omstillingen til et samfund, som holder sig indenfor de ni planetære grænser og samtidig skaber social tryghed for alle, er den største og mest hastende opgave, menneskeheden nogensinde har stået overfor.

I Alternativet ønsker vi derfor en ny økonomisk retning, hvor økonomisk vækst ikke længere er målet for Danmark, men økonomien i stedet tjener en fokuseret og velordnet omstilling til et bæredygtigt samfund.

Vi arbejder for en økonomi, der måles ved opnåelsen af social og materiel tryghed, personlig og kollektiv udvikling og grønne fremskridt – ikke i BNP. Vores anvendelse af samfundsmæssige og naturgivne ressourcer er et fælles anliggende. På tværs af virksomheder, offentlig sektor og civilsamfund skal det være gennemsigtigt og nemt at forstå, hvordan samfundets produktion bliver til og hvordan de skabte værdier overordnet set anvendes og fordeles. Samarbejdet mellem samfundets sektorer er tæt og fleksibelt. Skat er ikke en straf, men er ligesom økonomiens generelle indretning et udtryk for fællesskabets vilje og ansvar.

Alternativets politiske økonomi er inspireret af tidens stærke strømninger indenfor ny økonomisk tænkning, som fx økologisk økonomi, trivselsøkonomi, postvækst / de-growth økonomi og doughnut-modellen. Som flere af tidens grønne økonomer, tror vi på, at et godt planlagt og demokratisk styret opgør med den vækstafhængige kapitalisme, vi har i dag, vil føre til et langt bedre samfund for det store flertal.

Det fremtidige samfund, vi i Alternativet ser for os, kan betegnes som et *demokratisk, socialt og økologisk ligevægtssamfund*. Det er et samfund, som bygger på al den viden vi har om, hvad der skaber menneskelig mening, livsfylde og lykke, og hvor vi anvender både menneskelige, naturlige og materielle ressourcer bæredygtigt og meget klogere end i dag.

Det er et samfund, hvor vi sammen passer på planeten og alle levende væsener på den, så fremtidige generationer kan leve, næres og glædes over klodens naturlige skønhed og rigdom, som tidligere generationer har kunnet.

Alternativets politiske økonomi – et instrument i den grønne omstilling

Vejen til et samfund i ligevægt forudsætter et nyt formål og en ny tilgang til økonomi og økonomisk politik, skatte- og fordelingspolitik mm. Formålet kan ikke længere være at sikre en økonomisk vækst og en fortsat ophobning og koncentration af kapital, som hverken klima, natur eller vores demokrati kan holde til. I stedet skal den økonomiske politik og økonomien - den måde vi producerer på, det vi forbruger og den måde vi arbejder på – være et centralt instrument for en hurtig og socialt retfærdig grøn omstilling.

Alternativets politiske økonomi har som mål at sikre, at

- a) Alle mennesker i Danmark har en personlig indkomst, som sikrer, at de kan leve en økonomisk og socialt tryk tilværelse
- b) Danmarks produktion, forbrug og investeringer bidrager til nedbringelse af den globale opvarmning, fremmer livsvilkårene for alle jordens arter og holder sig indenfor vores andel af planetens bæreevne

- c) Vi har et rummeligt og fleksibelt arbejdsmarked, som sikrer, at alle har muligheden for at indgå i meningsfulde arbejdsfællesskaber, hvor deres personlige og faglige evner kan komme til udfoldelse.
- d) Samfundets ressourcer anvendes bedst muligt via demokratisk styrede investeringer i nøgleindustrier, regulering af det finansielle system og ny teknologi med henblik på at fremme en mere resilient, kooperativ og cirkulær økonomi og flere ressourceeffektive fælles løsninger (= mere FÆLLES rigdom).
- e) Personligt initiativ, iværksætteri og ansvarstagen fremmes og belønnes indenfor rammerne af de øvrige økonomiske og politiske mål
- f) Samfundets sociale, kulturelle og demokratiske udvikling er en gennemgående prioritet, som vi tror, langt de fleste danskere kan samles om.

En stor del af økonomien vil ligne den økonomi, vi har i dag. Det vil stadig være private virksomheder, som sørger for en stor del af produktion, distribution og salg af varer. De fleste vil stadig eje deres egen bolig og den daglige udveksling af varer og tjenesteydelser vil fortsat finde sted via markedet. Den offentlige og fællesejede del af økonomien vil formentlig fylde omtrent det samme som i dag, men en større del af de produktive og omsorgsrelaterede aktiviteter vil finde sted i lokale virksomheder og i civilsamfundet, ofte med et helt eller delvist socialøkonomisk sigte.

Danmark vil fortsat have eksportorienterede, højteknologiske og videnstunge virksomheder, som vil stå for en væsentlig del af valuta-indtjeningen. Samtidig vil der være en betydelig variation i det lokale og regionale erhvervsliv, hvor nye former for kooperativer (andels- og medarbejderejede) virksomheder eksisterer side om side med private og offentligt ejede virksomheder. Der vil stadig være brug for og plads til den private iværksætter og for at innovative virksomheder kan vokse sig store og sikre kommerciel udnyttelse og udbredelse af ny viden og innovation.

Via omlægning af skatter og afgifter med incitamenter til at fremme grøn, bæredygtig omstilling, inkl. en generel CO₂-afgift, vil kostpriserne på tværs af alle markeder og produkttyper afspejle de samlede sociale, miljø- og ressourcemæssige omkostninger ved det enkelte produkt og serviceydelser. Offentlige databaser sikrer fuldkommen transparens i forhold til produkters tilblivelse og det klima- og ressourceaftryk, som et givent produkt afsætter i dets samlede livscyklus.

Det finansielle system og pengeskabelsen vil være underlagt en tæt politisk styring, som afspejler de politisk vedtagne prioriteringer for samfundets investeringer, erhvervsudvikling, teknologiudvikling og teknologianvendelse mm.

Når fødevarer, produkter og tjenesteydelser pålægges de fulde omkostninger og samtidig skal medvirke til at sikre økonomisk og social resiliens og genskabe natur, vil det fremme produktion og forbrug, som foregår lokalt indenfor landets grænser og tæt på forbrugerne. Markedet vil bestå af mange markeder, hvoraf nogle vil være domineret af store virksomheder (som i dag), mens andre vil være mere dynamiske, varierede og mere lokale end i dag.

Den indenlandske produktion af fødevarer vil – på linje med kollektiv trafik, public-service medier og kultur – være underlagt overordnede politiske prioriteringer, som omfatter levedygtige lokalsamfund, social rummelighed og forsyningssikkerhed.

I det sociale og økologiske ligevægtssamfund vil der fortsat være en betydelig skattefinansieret offentlig velfærd. Organiseringen af den offentlige service vil være mere transparent og inddragende og indrettet, så der gives mulighed for større lokal styring og variation af fx skoler og institutioner.

Alternativets økonomiske fremtidsbillede kan ikke i sin helhed gennemføres uden ændringer i EU, som peger i samme retning: Der er derfor behov for et Danmark, som arbejder for et socialt økologisk ligevægts-samfund i EU og internationalt, hvor de lokale og nationale demokratier vil spille en større rolle end i dag.

Nedenfor følger foreløbige beskrivelser af nogle bærende dele af økonomien samlet under tre hovedtemaer – 1) vores forbrug, 2) vores produktion og 3) vores samfundsøkonomiske strukturer – som indgår i Alternativets vision for det fremtidige ligevægtssamfund.

1) Fremtidens forbrug - fra mere til bedre

Kapitalismen begrænser, hvad vi kan opnå som samfund – fordi langt størstedelen af investeringerne handler om at maksimere profit i stedet for at løse fundamentale sociale udfordringer. Samfundet har ikke kontrol over den produktive kapacitet, så i stedet for betalbare boliger og grøn omstilling får vi privat produktion og luksus overforbrug. /Jason Hickel

Omstilling fra et samfund drevet af økonomisk vækst til et samfund i økologisk ligevægt fordrer, at vi i et rigt samfund som det danske, skal skrue ned for forbruget af ikke-fornybare materialer, inkl. fossil energi, og de heraf frembragte produkter, som vi som samfund og per borger i gennemsnit anvender.

Vores forbrug vil ændre karakter. Rejser med fly, transport med privatbil og et vedvarende højt forbrug af fx tøj, teknik og bolig vil pga. de høje CO₂- og andre afgifter blive sjældnere. Køb og forbrug af NYE og FLERE ting, som den nuværende økonomi er afhængig af, skal afløses af et mere immaterielt forbrug med færre produkter, som til gengæld vil være af højere teknisk og designmæssig kvalitet.

Ændringerne i forbrug kræver personlige valg, men i endnu højere grad aktive, fremsynede og modige politiske valg og prioriteringer. Valg, som på den korte bane vil medføre højere priser på mange varer og betyde ændringer og sikkert også mindske af vareudbuddet i butikker og indkøbscentre. De ofte absurde lave priser på fx tøj, boligudstyr og elektronik er resultatet af kombinationen af (for) billig fossil energi og en produktion, som foregår i lande langt væk med elendige løn- og arbejdsvilkår. Uden adgang til billig olie, gas og/eller olie ville de kendte globale brands med deres globale værdikæder have meget svært ved at dominere detailhandlen som de gør i dag. Samtidig vil den høje pris på fossile materialer øge presset for innovation og udvikling af alternativer i den del af erhvervslivet, som leverer de daglige forbrugsgoder.

Omstillingen af vores forbrug af daglige fornødenheder og brugsgenstande vil være en stor, men også kærkommen udfordring til vores livsstil og vores kultur som sådan. Når det handler om de ting, som vi omgiver os med, fx tøj, boligudstyr og møbler, findes der produkter med et minimalt klimaaftryk, som på samme tid er smukke, funktionelle, holdbare og til at reparere. I takt med, at presset og tilskyndelserne til hele tiden at købe (nye) ting svækkes, kan det åbne op for andre, mindre materielle, mere sociale, kulturelle og åndelige sider af tilværelsen.

Politisk er det en opgave at sikre en omstilling, som skaber en ny ligevægt på en måde, hvor enhver borger nyder økonomisk tryghed, så han eller hun ud af egen indkomst kan dække alle basale behov. Med til denne økonomiske lighed og tryghed hører at kunne betale en sund, tidssvarende bolig, at kunne købe sund og varieret mad og foretage de anskaffelser og deltage i de kulturelle og sociale aktiviteter, som indgår i den generelle norm for et godt, aktivt og socialt liv.

Derfor går den grønne omstilling hånd i hånd med større lighed i de personlige indkomster, hvilket Alternativet bl.a. ønsker at opnå gennem en grøn skattereform, en mere progressiv indkomst- og

formuebeskatning og indførelsen af en garanteret basisindkomst for alle. En statslig opsparingsfond, som omfatter alle, vil kunne trækkes på af borgere, som ønsker sig en pause fra betalt arbejde.

2) Fremtidens produktion – indenfor planetens grænser

Forbrug og produktion går hånd i hånd, når vi taler omstilling af det danske samfund til en ny bæredygtig ligevægt inden for planetens grænser. Omstillingen er en omfattende og kompleks opgave, som omfatter mange forskellige sektorer, produkter og politiske tiltag.

Fødevarer, landbrug, skovbrug og fiskeri

I fremtiden udnytter vi Danmarks gode jord, vådområder og kyster, så land- og skovbruget og fiskeriet har et minimalt klimaaftryk, hvis ikke ligefrem et negativt aftryk, og er med til at genskabe biodiversitet og en rig natur tilgængelig for alle.

I Alternativets vision for et ligevægtssamfund er landbruget skiftet til 100 pct. økologisk og regenerativ drift, hvor der ikke længere anvendes kunstgødning og udvaskningen af nærings- og giftstoffer til (vand)miljøet er minimal.

Landbruget er indrettet, så det fremstiller en mangfoldighed af sunde og friske fødevarer.

Fødevarer, sikkerhed, variation og stabile og tilgængelige priser er væsentlige mål. Den største del af landbrugsarealet vil blive brugt til grøntsager og frugt, men der vil også være plads til en animalsk produktion med høj dyrevelfærd, som forsyner hjemmemarkedet med mælk, ost og kød af højeste kvalitet.

Med de stigende temperaturer og adgangen til billig vedvarende energi vil landbruget kunne producere en bredere vifte af fødevarer - og i længere sæsoner - end vi har set tidligere. Afgrøder og produkter som fx tomat, asparges og vin og en mangfoldighed af bær og næringsrige kornsorter vil i fremtidens Danmark kunne produceres med højt udbytte og i høj kvalitet.

Paletten af traditionelle danske afgrøder, heriblandt de almindeligste kornsorter, rod- og bælgrugter, kål mm., vil blive udviklet og udvidet, så udbytte og kvalitet fører til øget anvendelse i både danske og udenlandske køkkener. Afgrøder som hamp og hør dyrkes mere pga. af deres mange anvendelsesmuligheder som grundmateriale indenfor bl.a. byggeri, tekstiler og bioplast.

Den økologiske og regenerative drift er blevet økonomisk bæredygtig, idet den understøttes af ny teknologi og nye forretningsmodeller, som har skabt flere arbejdspladser på landet. Sammensætningen af landbrug har udviklet sig til et økosystem af mange mindre, specialiserede brug suppleret med større brug, som samarbejder om udvikling af nye dyrknings- og produktionsmetoder. Landbruget forventes at anvende op til 30 pct. af landets areal.

Skovbruget er baseret på fredskov, hvor størstedelen henligger som urørt vild natur med naturlige næringscykler og en mindre del driftes (regenerativt) med produktion af gavntre af høj kvalitet for øje. Der arbejdes langsigtet med skovens resiliens og påvirkninger gennem brugen af en mangfoldighed af træsorter og beplantningstyper.

Mindst 30 pct. af Danmarks areal er udlagt til skov, mens våd-, eng- og overdrevsområder udgør op til 10 pct. Andelen af strengt beskyttet natur, dvs. natur uden skovdrift eller anden udnyttelse, udgør på tværs af naturtyper mindst 10 pct, typisk i form af naturnationalparker indrettet på den vilde naturs præmisser.

Fiskeriet er omlagt, så det primært retter sig mod hjemmemarkedet. En stor del af fangsten foregår som nænsomt, kystnært fiskeri, som igen er blevet muligt som følge af stop for udledning af næringsstoffer og miljøgifte i naturen.

Kvotesystemet er omlagt, så der i fremtiden vil være langt flere selvstændige fiskere og fiskerlaug, som fisker kystnært og uden brug af bundtrawl og fra mindre kuttere. Denne omlægning vil, ligesom med landbruget, også medvirke til at styrke de små havne og lokalsamfundene omkring dem, med mere erhvervsaktivitet og handel og flere mennesker.

Daglige forbrugsvarer

I Alternativets vision for et bæredygtigt samfund vil en markant større del af forbrugsvarer og produkter til både husholdninger, pleje- og sundhedssektor, uddannelser og erhvervslivet i fremtiden kunne fremstilles af organiske materialer som biprodukter fra land- og skovbrug. Produkter, som fortsat indeholder fx plast eller andet fossilholdigt eller ikke fornybart råmateriale, vil med omlægning af afgiftssystemet blive meget dyrere end i dag.

Samtidig vil anvendelsen af plast og andre olieholdige materialer kunne begrænses væsentligt gennem udvikling af nye materialer og designløsninger, så råmaterialet kan genanvendes flere gange og til slut indgå i energiproduktionen med minimal udledning af CO₂ og partikler.

Allerede i dag er der gode alternativer til tøj, møbler, boligudstyr og værktøj fremstillet af plast (træ / træfiber, hamp og hør fx). Allerede i dag kan producenterne af fx IT-udstyr og husholdningsapparater stoppe med at indbygge forældelse i deres produkter og i stedet gøre dem lette og billige at vedligeholde, reparere og forny.

Daglige forbrugsgoder som tøj, udstyr til hjemmet, IT-udstyr, værktøj etc. vil gradvist blive af bedre og bedre kvalitet, når markedet har reageret på, at produkter af dårlig kvalitet og kort holdbarhed er blevet uforholdsmæssigt meget dyrere som følge af CO₂-afgifter og andre afgifter og regulering. Det kan i stigende grad betale sig at købe langtidsholdbar kvalitet, som det kan betale sig at vedligeholde godt, reparere og renovere.

Byggeri og byggematerialer

Byggeriet er på linje med landbruget en af de samfundssektorer med det største klimaaftryk. De materialer, som anvendes i det gængse nybyggeri – beton, glas, gips, plast og metaller – kræver store mængder fossil energi at fremstille.

I Alternativets vision for fremtidens ligevægtssamfund vil nybyggeri blive sjældnere og dyrere og typisk i mindre skala. Dels fordi anvendelsen af vores arealer i højere grad vil blive forbeholdt skov og naturområder, det nye bæredygtige landbrug og diverse fælles funktioner, dels fordi genbrug og renovering af eksisterende byggerier udvikles med nye bæredygtige og konkurrencedygtige løsninger, dels fordi nybyggeriet primært vil bestå af organiske og fornybare materialer som træ, ler, halm og hamp.

En hel del af de materialer og den viden og teknologi, som kræves til fremtidens byggesektor, har vi allerede udviklet og afprøvet. Der ligger imidlertid fortsat et stort uudnyttet potentiale, som afgiftsomlægning, suppleret med politisk prioritering og nye incitamenter, vil kunne fremme udvikling, standardisering, udbredelse og skalering af, herunder nye bæredygtige byggematerialer og bæredygtig byggeskik.

Teknologi og energi

I Alternativets bud på fremtidens sociale og økologiske ligevægtssamfund vil teknologien spille en central og frigørende rolle.

Skal ny teknologi bruges til fællesskabets bedste, vil det kræve et grundlæggende opgør med det vækst-, konkurrence- og dominansrationale, som i dag driver udviklingen af AI, digital infrastruktur, energi mv. Det er en kamp, der skal tages jo før, jo bedre: Dels fremmer teknologiudviklingens nuværende form fortsat vækst, ulighed og ødelæggelse af klima og miljø, dels rummer moderne teknologi, inkl. digitalisering, robotisering og AI, store muligheder som hjælpemidler i et fremtidigt bæredygtigt samfund.

Ligevægtssamfundet er baseret på en gennemført elektrificering af energiforsyning og forbrug, hvor fossile brændsler og biomasse er udfaset. Vind og sol, suppleret med geotermi og samarbejdet med vores nordiske naboer og deres vandkraft, sørger for fuld selvforsyning af energi. Det danske el- og energinet er udviklet, så både transportmidler, decentrale batterier og fjernvarmesystemet kan anvendes til oplagring af energi.

Under demokratisk styring og med fuld transparens vil AI og robotisering mv. kunne øge (ressource)effektivitet, kvalitet og produktivitet indenfor en lang række erhverv og funktioner. Det vil frigøre tid til, at omsorg og sociale og kulturelle aktiviteter kan fylde meget mere i samfundslivet. Gennem demokratisk samfundsmæssig styring kan vi fremme de teknologier, som bedst understøtter lokalt ejerskab og kontrol, kreativitet og samarbejde i arbejdslivet.

3) Omstilling af vores økonomiske struktur

Samfundsøkonomien vil i fremtiden i langt højere grad blive et fælles anliggende, præget af en løbende samtale om, hvordan de forskellige ressourcer (arbejdskraft, energi, råstoffer, teknologi) og behov (materiel tryk, resiliens, social og økologisk ligevægt) i økonomien spiller bedst muligt sammen.

Arbejde, omsorg og skat

En optimal anvendelse af AI, robotter, IOT og andre teknologier muliggør et samfund, hvor arbejde som produktion og arbejde som reproduktion og omsorg vil kunne integreres på en helt ny måde i forhold til i dag. Det kan føre til et helt nyt og mere flydende arbejdsbegreb, som giver den enkelte borger mulighed for at sammensætte sin hverdag langt mere fleksibelt end i dag.

Behovet for at være fast til stede på ens (løngevende) arbejdsplads vil være mindre og på langt de fleste arbejdspladser vil der være tid og overskud til at rumme kollegaer med særlige behov. At indrette sit arbejdsliv og/eller tage fri i perioder for at drage omsorg for familiemedlemmer og/eller yde en social eller kulturel indsats i lokalsamfundet anses for værdifuldt og understøttes økonomisk gennem den Garanterede Basis Indkomst, der gælder for alle borgere fra 15 / 18 år og frem, suppleret med den statslige opsparringsfond, der understøtter pauser i arbejdslivet.

Skatte- og pengesystemet er indrettet, så det afspejler målet om ligevægt indenfor de planetære grænser. Indkomst-, bolig- og formuebeskatningen er tænkt sammen i et skattesystem, som sikrer samfundet mod stor ulighed. Det er blevet et løbende politisk tema, hvor store lønforskelle, der er rimelige i et samfund, hvor ligevægt og effektiv, retfærdig og ansvarlig ressourceanvendelse er udgangspunktet.

Sammen med CO2- og andre afgifter dirigerer den progressive beskatning forbruget fra materielt til immaterielt forbrug og afspejler således en samfundsmæssig prioritering af uddannelse, kultur, omsorg og sundhed. Omsorg og frivilligt arbejde fylder meget mere i samfundet, fordi vi anvender vores økonomiske og materielle ressourcer langt klogere end i dag.

I ligevægtssamfundet er der gjort op med den uregulerede pengeskabelse og gældsstiftelse og forrentning styres indenfor politisk fastsatte rammer. Det vil formentlig betyde, at der kun vil være et mindre antal private banker tilbage, som primært servicerer den internationalt orienterede del af erhvervslivet. Borgernes behov for almindelige bankforretninger, opsparing og små lån varetages af en statslig bank / sparekasse, som alle borgere har en personlig og gebyrfri konto hos.

Overgang, organisering og ejerforhold

Risikoen for klimakollaps er akut og kræver, at vi gennemfører omstillingen til et fossilfrit ligevægtssamfund hurtigt, med en høj grad af demokratisk politisk styring og samtidig sikring af alle borgeres materielle tryghed og deltagelse. Omstillingen vil medføre store ændringer i erhvervsstrukturen, på arbejdsmarkedet og i måden, vi finansierer og styrer samfundets produktion og velfærd på.

Et afgørende element i omstillingen bliver en GRØN JOB & UDDANNELSESGARANTI som i kombination med en garanteret basisindkomst, er forudsætningen for, at alle borgere sikres social og økonomisk tryghed under forandringerne.

Den gode nyhed er, at vi som samfund faktisk KAN omstille os meget hurtigt, når og hvis der er bred opbakning til og legitimitet forbundet med formålet. Vi så det under coronaen og – i et endnu mere udfoldet eksempel – under 2. verdenskrig, hvor bl.a. England omstillede meget hurtigt til en krigsøkonomi. Det skete uden massearbejdsløshed eller udbredt social nød; tværtimod var et af resultaterne af den britiske mobilisering, at de fattigste, lavest uddannede befolkningsgrupper faktisk fik BEDRE levevilkår under krigen (bortset, naturligvis, hvis de var ved fronten eller på anden måde blev direkte ramt af krigen.)

I Alternativet tror vi på, at en varieret og dynamisk erhvervsstruktur med virksomheder med forskellige ejer- og organiseringsformer vil være en forudsætning for, at vi lykkes med den nødvendige hurtige omstilling.

De kendte selskabsformer – aktieselskaber, fondsejede virksomheder etc. – vil fortsat være almindelige, men samtidig ønsker vi at styrke et demokratisk erhvervsliv gennem støtte til kooperativer, borgerdrevne virksomheder og grønne iværksættere. De offentlige velfærdsinstitutioner vil i vid udstrækning være organiseret som partnerskaber mellem stat, region eller kommune, relevante foreninger og virksomheder, hvor velfærd i højere grad bygger på relationer og konkret ansvar og samarbejde fremfor systemer.

Offentlige investeringer skal gå til grøn omstilling af jordbruget, byggeriet og anden produktion, kollektiv trafik og infrastruktur og uddannelsesmæssig, social og kulturel udvikling – ikke til fossil vækst og flere motorveje.

Også i landbruget og i fiskeriet vil vi arbejde for en varieret ejerstruktur, der gør det meget nemmere for unge at blive landmænd mm. og indgå i forskellige typer af fællesskaber. For at sikre dette er størstedelen af Danmarks jordbrugsareal overgået til en model, hvor jorden ejes af staten og den enkelte bedrift drives af forpagtere. Skiftet fra privat til statsligt ejerskab er en konsekvens af den store gæld og høje kapitalisering, som jordbruget aktuelt trækkes med. Det er derfor nødvendigt at nulstille de fleste landbrugs økonomi, så landmændene på et økonomisk robust grundlag kan starte på en frisk med at omlægge og producere et varieret udbud af fødevarer til hjemmemarkedet.